

Bahrü'l-hayât, Kilid-i Mehâzin, Zama'ir u Beşâ'ir, Kenzü'l-tevhîd, Evrâd-ı Gavsîyye, Teshîrû'l-kevâkib, Tezkiretü'l-evliyâ ve *Mi'râcnâme* gibi eserler kaleme alan Gavs'in en önemli eseri, riyâzet döneminde mânevî tecrübelerden yola çıkarak yazdığı *el-Cevâhirü'l-hams*'tir. Sonraki yıllarda tekrar gözden geçirdiği bu eser Gavsîyye tarihinin temel kitabı olmuştur. Aslı Farsça olan, ancak daha çok Arapça tercümesiyle tanınan *el-Cevâhirü'l-hams* "cevher" başlıklı beş bölüme ayrılır. Birinci cevherde zâhidin tanımı ve zühd yolları, ikinci cevherde riyâzet ve usulleri, üçüncü cevherde zâhidlerin okuyacakları dualar, dördüncü cevherde Şüttârî tarikatına mensup dervişlerin ibadet ve zikirleri, beşinci cevherde muhabbet ve hakikate ulaşma konusu anlatılmaktadır. Eserin son iki bölümü, Sâlim b. Ahmed (ö. 1046/1636) tarafından *Bulğatü'l-mürîd ve buçyetü'l-müstefîd* adıyla şerh edilmiştir.

BİBLİYOGRAFYA :

Muhammed Gavs, *el-Cevâhirü'l-hams*, The Asiatic Society Library of Bengal, nr. OA 74; Muhammed Gavsî Şüttârî, *Gülzâr-ı Ebrâr*, The Asiatic Society Library of Bengal, nr. MSD 262, vr. 94-97; Babur, *Babur-Nama* (trc. A. S. Beveridge), London 1922, s. 539-540, 670, 688; Abdülkâdir el-Bedâüni, *Müntehabü'l-tevârih*, Kalküta 1868, II, 34, 63; III, 4-5, 72; Cihangir, *Tüzûb-i Cihângîrî* (nşr. Sir Seyyid), Aligarh 1864, s. 211, 258; Zebîdî, *İşk*, s. 92; Harîrîzâde, *Tibyân*, III, vr. 12^b-19^a; Abulfazl, *Akbar Nama*, Calcutta 1821, II, 135, 232, 267; Mu'temid Han, *İkbâlnâme-i Cihângîrî* (trc. Elliot-Dowson), Calcutta 1865, s. 109; Abdulhamid Lahori, *Badshah Nama*, Calcutta 1868; Abdülhak Dihlevî, *Ahbarü'l-ahyâr*, Delhi 1891, s. 244-245; Muhammed Sâdik, *Tabakât-ı Şahcîhânî*, Asafiya Library, Hyderabad, nr. 721; Gulâm Muinüddin Abdullah, *Me'âricü'l-velâye* (K. A. Nizami özel kütüphanesi), II; Şah Navaz Han, *Me'âşirü'l-ümera'*, Kalküta 1888, II, 578-579; Serkis, *Mu'cem*, II, 1630; Brockelmann, *GAL*, II, 550-551; *Suppl.*, II, 616; Abdülhay el-Hasenî, *Nüzhetü'l-havâtir*, IV, 97-98, 293-295; Schimmel, *Mystical Dimensions of Islam*, s. 350, 355; R. Maxwell Eaton, *Sufis of Bijapur (1300-1700)*, New Jersey 1978, s. 59-61; R. Nath, *History of Mughal Architecture*, New Delhi 1982, I, 217-229; a.mf., "The Tomb of Shaiikh Muhammad Ghauth at Gwalior", *Studies in Islam*, XV/1, New Delhi 1978, s. 21-30; Ebül-Hasan Ali el-Hasenî en-Nedvî, *el-İmâmü's-Serhendî*, Küveyt 1403/1983, s. 28-29; M. Mujeeb, *Indian Muslims*, New Delhi 1985, s. 301-302; M. Muzammil Haq, *Some Aspects of the Principal Sufi Orders in India*, Dhaka 1985, s. 122-135; K. A. Nizami, "The Şahtârî Saints and Their Attitude Towards the State", *Medieval India Quarterly*, I/2, Aligarh 1950, s. 56-70; Abdul Muqtadir, "Muhammad Ghawth Gwâliyârî", *El²* (İng.), VII, 439-440.

K. A. NIZAMI

GAVSİYYE

(غوثية)

Şüttârîyye tarikatının
Şeyh Muhammed Gavs'a
(ö. 970/1563)
nisbet edilen bir kolu.

Şeyh Vecîhüddin Alevî, Şeyh Allahbahş ve Şah Pîr gibi meşhur sûfî ve âlimlerin Muhammed Gavs'a intisap etmeleri tarihinin Hindistan'ın Delhi, Gucerât ve Bengal bölgelerinde yaygınlık kazanmasını sağlamıştır. Muhammed Gavs'in müridlerine öğrettiği prensipler kendisinden sonra tarihinin genel kuralları olarak benimsenmiştir. Bu prensiplerin başında vahdet-i vücûd inancı gelir. Ehl-i sünnet'e tâbi olmak, Hz. Peygamber'i örnek almak, gerçeği kitaplarda değil şeyhin öğrettiklerinde aramak, rüyayı mübalağa yapmadan şeyhe anlatmak, cahil insanlarla arkadaşlık etmemek ve imanı kaybettireceği korkusuyla dünyalık peşinde koşanlarla dostluk kurmamak tarihinin temel öğretilerindedir. Genellikle vahdet-i vücûd inancının sadık takipçileri olan Gavsîyye şeyhleri dinin bâtinî yönünü vurgulayarak bazı sırrî özellikler geliştirmişlerdir. Tantra ve yoga ile ilgili birçok uygulamayı benimsemeleri, zikrin mânevî faydasını vurgularken bile "zıkr-i hans, zıkr-i alkah" gibi bazı Hint düşünce metotlarını tavsiye etmeleri, bu düşüncenin etkisi altında kaldıklarını göstermesi bakımından önemlidir. Bizzat Muhammed Gavs'in, sırrî güçler geliştirmek için mensuplarına Hindü mistik geleneğindeki oturarak tefekkür tarzı olan "asin" in muhtelif şekillerini denemelerini tavsiye ettiği bilinmektedir. Yine onun, muhtemelen Hindûlar'a karşı bir iyi niyet göstergesi olarak boğa ve inek yetiştirmesi, daha sonra müridleri tarafından bir tarikat geleneği haline getirilmiştir.

Sultan Cihangir'in büyük saygı gösterdiği Miretlî (Meerut) Şah Pîr Şüttârî de inek yetiştirmekteydi. Şah Pîr gibi bazı Gavsîyye meşâyihî Hintçe muskalar yazmışlardır. Şüttârîyye âdabının bir temel unsuru olan ve astronomiyi zikirle birleştiren "da'vet-i esmâ" metodu Gavsîyye tarikatında da uygulanmıştır.

el-Cevâhirü'l-hams, *Sirâcüs-sâlikîn*, *İşrârü'd-da'Ve*, *Şerh-i Risâle-i Kenzü'l-esrâr fî hâli eşğâli Şüttâr*, *Eşğâl-i Şüttâr*, *Evrâd-ı Şâfiyye* adlı eserler tarihinin temel kitapları arasında sayılabilir.

Tarikat mensupları Arabistan, İran, Türkiye ve Endonezya'ya kadar giderek

Gavsîyye'yi yaymaya çalışmışlardır. ba-
şarılı olamamışlardır.

BİBLİYOGRAFYA :

Muhammed Gavs, *el-Cevâhirü'l-hams*, The Asiatic Society Library of Bengal, nr. OA 74; a.mf., *Bahrü'l-hayât*, Delhi 1893; Muhammed Gavsî Şüttârî, *Gülzâr-ı Ebrâr*, The Asiatic Society Library of Bengal, nr. MSD 262; Abdülhay Süfî, *Evrâd-ı Şâfiyye*, Khuda Bakhsh Public Library, Patna; Ca'fer Muhammad, *Âdâbü'z-zîkr*, The Asiatic Society Library of Bengal, nr. 1280; Abdülhay el-Hasenî, *Nüzhetü'l-havâtir*, IV, 293; Brockelmann, *GAL*, II, 550-551; *Suppl.*, II, 616; Kadî Muinüddin, *History of the Şahtârî Silsilah* (doktora tezi, 1963), Aligarh Muslim University; Schimmel, *Mystical Dimensions of Islam*, s. 350; R. Maxwell Eaton, *Sufis of Bijapur (1300-1700)*, New Jersey 1978, s. 59; M. Muzammil Haq, *Some Aspects of the Principal Sufi Orders in India*, Dhaka 1985, s. 122-135; A. Popoviç — G. Veinstein, *Les orders mystiques dans l'Islam*, Paris 1985, s. 110, 116; K. A. Nizami, "The Şahtârî Saints and Their Attitude Towards the State", *Medieval India Quarterly*, I/2, Aligarh 1950, s. 56-70; Abdul Muqtadir, "Muhammad Ghawth Gwâliyârî", *El²* (İng.), VII, 439-440.

K. A. NIZAMI

GÂVUR

(bk. KÜFÜR).

GAY

(الغي)

Cehennemdeki bir yere verilen ad;
şaşkınlığın doğurduğu
bilgisizlik, azgınlık
(bk. CEHENNEM; İĞVÂ).

GAYB

(الغيب)

Aklî ve duyular yoluyla
hakkında bilgi edinilemeyen
varlık alanı.

Arapça'da "gizli kalmak, gizlenmek, görünmemek, uzaklaşmak, gözden kaybolmak" anlamında masdar ve "gizlenen, hazırda olmayan bulunmayan şey" mânasında isim veya sıfat olarak kullanılır (*Lisânü'l-⁵Arab*, "ğyb" md.); Fîrûzâbâdî, *el-Kâmûsü'l-muhtâ*, "ğyb" md.). Râgîb el-İsfahânî gaybı "duyular çerçevesine girmeyen ve aklın zaruri olarak gerektirmediği şey", İbnü'l-Esir de "kalplerde (zihinlerde) mevcut olsun veya olmasın gözlerden gizli kalan her şey" tarzında açıklamışlardır (*el-Müfredât*, "ğayb" md.; *en-Nihâye*, "ğyb" md.).

İnsan yaratılışının gereği olarak bilinmeyen ve görünmeyene, esrarengiz olana karşı daima ilgi duymuş, onun bu il-